

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin liittyvien asetusten muuttamista koskevat valtioneuvoston asetukset

1. Johdanto

Lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, muutossäädös 190/2019, jäljempänä *lapsenhuoltolaki*) ja eräisiin siihen liittyviin lakeihin tehdyt muutokset tulevat voimaan 1.12.2019. Muutokset perustuvat hallituksen esitykseen laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 88/2018 vp).

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa asetuksessa (556/1994) on lapsenhuoltolakiä täydentäviä säännöksiä. Asetukseen ehdotetaan tehtäväksi lainmuutoksista johtuvat tarpeelliset muutokset.

Lisäksi ehdotetaan muutoksia kunnalle maksettavasta korvauksesta asiantuntija-avustajan käyttämisestä huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa annettuun valtioneuvoston asetukseen (343/2014) lapsenhuoltolakiin lisätyn uuden 15 a §:n johdosta, joka sisältää säännökset lapsen kuulemisesta tuomioistuimessa lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voi käyttää lapsen kuulemisessa tuomioistuimessa apuna lain 17 b §:ssä tarkoitettua asiantuntija-avustajaa ja lain 17 d §:n mukaan valtio maksaa asiantuntijapalveluiden järjestämisestä vastuussa olevalle kunnalle korvauksen asiantuntija-avustajan käyttämisestä huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa ja lapsen kuulemisessa tuomioistuimessa. Ehdotuksen mukaan asetusta muutettaisiin niin, että siinä otetaan huomioon myös asiantuntijapalveluista lapsen kuulemiseen liittyen maksettavat korvaukset. Korvausperusteet olisivat molemmista tehtävistä samanlaiset.

2. Asetuksenantovaltuus

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettua asetusta koskeva asetuksenantovaltuus on lapsenhuoltolain 49 §:ssä.

Kunnalle maksettavaa korvausta asiantuntija-avustajan käyttämisestä lapsen kuulemisessa koskeva asetuksenantovaltuus on lapsenhuoltolain 17 d §:ssä.

3. Yksityiskohtaiset perustelut

3.1. Valtioneuvoston asetus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun asetuksen muuttamisesta

Asetuksen 1 luku eli asetuksen 1 – 7 §: t ehdotetaan kumottavaksi.

1-2 §. Pykälissä säädetään menettelyohjeita tuomioistuimelle, kun se katsoo tarpeelliseksi hankkia selvityksen sosiaalilautakunnalta. Pykälät ehdotetaan kumottaviksi, koska selvityksen hankkimisesta ja selvityksen tekijän kuulemisesta säädetään lapsenhuoltolain muutetussa 16 §:ssä ja uudessa 16 a §:ssä.

3 §. Pykälän 1 momentissa säädetään päätöksen perustelemisesta päätettäessä lapsen kuulemisesta. Pykälän 2 momentissa säädetään väliaikaiseen määräykseen lisättävästä maininnasta määräyksen voimassaolosta. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi sen vuoksi, että lapsenhuoltolain säännöksiä lapsen kuulemisesta tuomioistuimessa on muutettu (15 a ja 39 §). Väliaikaismääräyksen voimassaolosta säädetään lapsenhuoltolain 17 §:ssä, minkä vuoksi pykälän 2 momentti on myöskin tarpeeton.

4 §. Pykälässä säädetään maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämisestä eräissä kansainvälisiin lapsikaappaustilanteisiin liitännäisissä tapaamisoikeutta koskevista asioissa. Säännös ehdotetaan kumottavaksi, koska säännöksen soveltaminen on jäänyt vähäiseksi ja menettänyt merkitystään Euroopan unionissa voimaan tulleen sääntelyn vuoksi.

5 §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, kenelle maksuton oikeudenkäynti myönnetään silloin, kun oikeusministeriö tai sen valtuuttama asiamies tekee vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista tai lapsen palauttamista koskevan hakemuksen. Säännös ehdotetaan kumottavaksi, koska vakiintuneen käytännön mukaan oikeusministeriö ei keskusviranomaisena toimiessaan tee hakemuksia tuomioistuimeen hakijan puolesta. Säännös on näin ollen tarpeeton.

6 §. Pykälä koskee Helsingin hovioikeuden pyyntöä sosiaalilautakunnalle lapsen mielipiteen selvittämiseksi lapsenhuoltolain 39 §:n mukaisissa tilanteissa. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi, koska säännöksen sisältö on otettu lain 39 §:ään.

7 §. Pykälässä säädetään Helsingin hovioikeuden mahdollisuudesta lapsen palauttamista koskevaa asiaa käsitellessään kehottaa hakijaa hankkimaan lapsen asuinvaltiosta selvitys siitä, että lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen oli Haagin sopimuksen mukaan luvattonta. Vastaava määräys sisältyy säännöksessä tarkoitettun Haagin sopimuksen 15 artiklaan, joka on Suomessa lakina voimassa. Päällekkäisen sääntelyn välttämiseksi asetuksen säännös ehdotetaan kumottavaksi.

8 §. Pykälässä säädetään sosiaalilautakunnan velvollisuudesta tehdä tuomioistuimen pyytämä selvitys yhteistyössä muun tai muiden kuntien sosiaalilautakuntien kanssa. Pykälään ehdotetaan teknisiä muutoksia sen vuoksi, että 1 luvun säännökset ehdotetaan kumottaviksi. Sään-

nöksessä nykyisin oleva viittaus asetuksen 1 §:ään ehdotetaan korvattavaksi viittauksella lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaan asiaan. Lisäksi 1 momentin luetteloa ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että se vastaa lapsenhuoltolain muutetun 16 §:n luetteloa. Ehdotettu 2 momentti vastaa voimassa olevan säännöksen 2 momenttia.

9 §. Pykälässä oleva viittaus kumottavaksi ehdotettuun asetuksen 6 §:ään ehdotetaan korvattavaksi viittauksella lapsenhuoltolain 39 §:ään. Muutos on tekninen.

13 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan nykyisin 1 momentissa sosiaalilautakunnalle asetettu velvollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään lapsen huollosta tehdystä sopimuksesta. Säännös on käynyt tarpeettomaksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 25–27 §:n sekä väestötietojärjestelmästä annetun asetuksen (128/2010) 8 §:n johdosta.

Pykälän ainoassa momentissa säädettäisiin siten sosiaalilautakunnan velvollisuudesta lähettää tuomioistuimelle jäljennös vahvistetusta lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevasta sopimuksesta, jos asia on sosiaalilautakunnan tietojen mukaan vireillä tuomioistuimessa. Vastaava säännös on nykyisin pykälän 2 momentissa.

23 §. Pykälässä säädetään lomakkeiden vahvistamisesta ja saatavuudesta. Säännös ehdotetaan kumottavaksi, koska lapsenhuoltolain muutetun 8 §:n nojalla sopimuksessa käytettävien lomakkeiden kaavan vahvistaa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, joka toimittaa ne maksutta kaikkien tahojen saataville.

3.2. Valtioneuvoston asetus kunnalle maksettavasta korvauksesta asiantuntija-avustajan käyttämisestä huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Asetuksen nimike. Asetuksen nimikettä ehdotetaan muutettavaksi sen johdosta, että asetus koskisi asiantuntija-avun käyttämistä myös kuultaessa lasta tuomioistuimessa lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa.

1 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että asiantuntijapalvelujen järjestämisestä vastuussa olevalle kunnalle maksettaisiin asiantuntija-avustajan käyttämisestä kiinteä istuntopäiväkohtainen 300 euron korvaus myös asiantuntija-avustajan käyttämisestä lapsen kuulemisessa tuomioistuimessa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa. Tähän sisältyisi myös perehtyminen asiaan. Asiaan perehtyminen tarkoittaisi asiantuntija-avustajan tutustumista hänelle toimitettuun kirjalliseen aineistoon sekä tuomioistuimen ja asiantuntija-avustajan välisiä kuulemisen järjestelyihin liittyviä neuvotteluja.

2 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että myös lapsen kuulemiseen liittyen voitaisiin maksaa erillistä korvausta toimenpiteistä, jotka suoritetaan istunnon ulkopuolella. Jos asiantuntija-avustaja olisi esimerkiksi oikeudenkäynnissä läsnä jo käsittelyn varhaisemmasta vai-

heesta lähtien tai osallistuisi erikseen tuomioistuimen kanssa pidettävään ennakoneuvotte- luun, kunnalle maksettaisiin siitä korvauksena 40 euroa jokaiselta alkavalta tunnilta. Istunnon ulkopuolella tehtävistä toimenpiteistä maksettaisiin korvausta vain, jos toimenpiteestä on sovittu tuomioistuimen kanssa.

3 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että säännös kunnalle korvattavista matka- ja majoituskustannuksista sekä asiantuntijalle maksettavasta päivärahasta koskisi sovittelun li- säksi myös lapsen kuulemista tuomioistuimessa.

5 §. Pykälässä on säännökset siitä, mitä tietoja laskun tulee sisältää. Pykälän johtolauseeseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus myös lapsen kuulemiseen. Lisäksi pykälän 3 kohtaa muutet- taisiin niin, että sovitteluistunnon sijasta käytetään muotoilua istunto.

4. Voimaantulo

Asetusmuutokset ehdotetaan tulevan voimaan 1.12.2019. Tällöin ne tulisivat voimaan sa- manaikaisesti lapsenhuoltolain muutosten kanssa.

5. Vaikutukset

Ehdotus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun asetuksen muuttamisesta täyden- tää lapsenhuoltolakiin tehtyjä muutoksia ja poistaa päällekkäistä sääntelyä. Ehdotetuilla muu- toksilla ei ole taloudellisia vaikutuksia.

Valtioneuvoston asetukseen kunnalle maksettavasta korvauksesta asiantuntija-avustajan käyttämisestä huoltoriitojen tuomioistuinsovittelussa ehdotetuilla muutoksilla vahvistetaan perusteet, joita käytetään korvattaessa kunnalle asiantuntija-avustajapalveluiden käyttämi- nen lapsen kuulemisessa tuomioistuimessa.

Asiantuntija-avustajan käyttämiseen liittyvien lainmuutosten taloudelliset vaikutukset on huomioitu käsiteltäessä hallituksen esitystä laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta an- netun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 88/2018 vp, s 26). Hallituksen esityksessä arvioitiin, että mahdollisuudesta käyttää asiantuntija-avustajaa apuna lapsen kuu- lemisessa tuomioistuimessa aiheutuu vähäisiä, enintään noin 25 000 euron vuosittaisia lisä- kustannuksia oikeusministeriön hallinnonalalle. Kokonaisuutena arvioiden esityksessä ehdo- tettujen muutosten arvioitiin kuitenkin olevan oikeusministeriön hallinnonalan kustannuksia säästäviä. Valtioneuvoston asetukseen ehdotetuista muutoksista ei aiheudu uusia taloudelli- sia vaikutuksia.

6. Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä.